

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ø ; ò ðπAø g Dπ@

' bi Aø ¥ a] Dša^ Dπ@ ≈ ^ íH

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

پایان نامه

جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد

عنوان

حق بر تغذیه در نظام بین المللی حقوق بشر با تأکید بر نقش بیوتکنولوژی در تحقق آن

“Right to Food under International Human Rights System with Emphasis on Biotechnology”

استاد راهنما: جناب آقای دکتر محمد راسخ

استاد مشاور: جناب آقای دکتر سید قاسم زمانی

محقق: سیده کیانا بنی کمالی

رشته: حقوق بشر

شهریور ماه ۱۳۸۹

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار
۳	کلیات تحقیق
۱۳	فصل اول: حق بر تغذیه در نظام بین المللی حقوق بشر
۱۳	بخش اول: مفهوم و ماهیت حق بر تغذیه
۲۰	بخش دوم: اهمیت حق بر تغذیه
۲۱	بخش سوم: مفاهیم مرتبط با حق بر تغذیه
۲۶	بخش چهارم: الزامات بین المللی ناشی از حق بر تغذیه و قابلیت دادرسی این حق
۵۲	بخش پنجم: حق بر تغذیه، حقی مثبت یا منفی؟
۵۳	بخش ششم: نقض حق بر تغذیه و گروههای در معرض آسیب
۶۵	بخش هفتم: ارتباط حق بر تغذیه با سایر حوزه های حقوق بشر
۷۱	فصل دوم: نقش بیوتکنولوژی در برآوردن حق بر تغذیه ; عملکرد سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد
۷۱	بخش اول: نقش بیوتکنولوژی در برآوردن حق بر تغذیه
۱۱۰	بخش دوم: عملکرد سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد (فائو) در خصوص گسترش کاربرد بیوتکنولوژی در جهت برآوردن حق بر تغذیه
۱۲۲	نتیجه گیری
۱۲۵	فهرست منابع

فهرست تفصیلی مطالب

۱	پیشگفتار
۳	کلیات تحقیق
۳	الف: بیان مساله
۶	ب: سوالات و پیش فرضهای تحقیق
۷	پ: سوابق تحقیق
۸	ت: اهداف تحقیق
۹	ث: روش تحقیقی
۹	ج: تعریف مفاهیم
۱۱	چ: مشکلات و تنگناهای تحقیق
۱۲	ح: سازمان دهی پژوهش
۱۳	فصل اول: حق بر تغذیه در نظام بین المللی حقوق بشر
۱۳	بخش اول: مفهوم و ماهیت حق بر تغذیه
۱۳	گفتار اول: مفهوم حق بر تغذیه
۱۶	گفتار دوم: ماهیت حق بر تغذیه
۱۷	مبحث اول: تحقق تدریجی
۱۸	مبحث دوم: تحقق فوری
۲۰	بخش دوم: اهمیت حق بر تغذیه
۲۱	بخش سوم: مفاهیم مرتبط با حق بر تغذیه
۲۱	گفتار اول: امنیت غذایی
۲۳	گفتار دوم: استقلال غذایی
۲۵	گفتار سوم: ایمنی غذایی
۲۶	بخش چهارم: الزامات بین المللی ناشی از حق بر تغذیه و قابلیت دادرسی این حق
۲۶	گفتار اول: تعهدات دولتها

۲۷	مبحث اول: تعهد به رعایت حق بر تغذیه
۲۸	مبحث دوم: تعهد به حمایت از حق بر تغذیه
۲۸	مبحث سوم: تعهد به تحقق حق بر تغذیه
۲۹	گفتار دوم: قابلیت دادرسی حق بر تغذیه
۳۰	گفتار سوم: ماهیت حق بر تغذیه به عنوان حقی قابل دادرسی
۳۲	گفتار چهارم: بررسی تجلی حق بر تغذیه در سطوح ملی، منطقه ای و جهانی
۳۲	مبحث اول: ملی
۳۴	مبحث دوم: فراملی
۳۵	بند اول: منطقه ای
۳۸	بند دوم: جهانی
۳۸	الف: بررسی فعالیتها و اسناد تنظیم شده در سازمانهای جهانی
۴۷	ب: حقوق بشردوستانه بین المللی و حق بر تغذیه
۵۱	پ: حق بر تغذیه و تجارت بین الملل
۵۲	بخش پنجم: حق بر تغذیه، حقی مثبت یا منفی؟
۵۳	بخش ششم: نقض حق بر تغذیه و گروههای در معرض آسیب
۵۳	گفتار اول: نقض حق بر تغذیه
۵۵	گفتار دوم: گروههای آسیب پذیر در حوزه حق بر تغذیه
۵۷	مبحث اول: کشاورزان
۵۸	مبحث دوم: فقرا
۶۰	مبحث سوم: زنان
۶۲	مبحث چهارم: کودکان
۶۳	مبحث پنجم: افراد بومی
۶۵	بخش هفتم: ارتباط حق بر تغذیه با سایر حوزه های حقوق بشر

۷۱	فصل دوم: نقش بیوتکنولوژی در برآوردن حق بر تغذیه ; عملکرد سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد
۷۱	بخش اول: نقش بیوتکنولوژی در برآوردن حق بر تغذیه
۷۱	گفتار اول: اهمیت و کاربرد بیوتکنولوژی در حوزه تغذیه
۷۶	گفتار دوم: نگرانی ها در خصوص کاربرد بیوتکنولوژی در حوزه حق بر تغذیه و راه حلهای آن
۷۹	مبحث اول: انتخاب با آگاهی
۷۹	بند اول: حق انتخاب در تولیدات حاصل از تغییرات ژنتیکی
۸۰	بند دوم: برجسب گذاری مواد غذایی تغییر یافته ژنتیکی
۸۲	مبحث دوم: بیوتکنولوژی و حقوق مالکیت معنوی
۸۴	بند اول: سیستم حمایتی مناسب در حوزه بیوتکنولوژی
۸۹	الف: حمایت از تنوع گیاهی
۹۰	ب: اهمیت تنوع گیاهی
۹۱	پ: نقش بیوتکنولوژی در تنوع گیاهی
۹۲	ت: حق ثبت اختراع برای بیوتکنولوژی
۹۵	بند دوم: حمایت از بیوتکنولوژی در اسناد بین المللی حقوق مالکیت معنوی
۹۶	الف: کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی
۹۸	ب: کنوانسیون حمایت از گونه های گیاهی جدید
۱۰۰	پ: معاهده همکاری در زمینه حق ثبت اختراع
۱۰۰	ت: موافقتنامه استراسبورگ درباره طبقه بندی بین المللی حق اختراع
۱۰۱	ث: معاهده بوداپست در مورد شناسایی بین المللی سپرده گذاری میکروارگانیسمها در رابطه با حق اختراع
۱۰۲	ج: موافقتنامه جنبه های تجاری حقوق مالکیت معنوی
۱۰۵	بند سوم: نقش اعمال حقوق مالکیت معنوی در حوزه بیوتکنولوژی، در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه
۱۱۰	بخش دوم: عملکرد سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد در خصوص گسترش کاربرد بیوتکنولوژی در جهت برآوردن حق بر تغذیه
۱۱۱	گفتار اول: تنظیم اسناد بین المللی

۱۱۱	مبحث اول: معاهده بین المللی راجع به منابع ژنتیک گیاهی برای غذا و کشاورزی	
۱۱۲	مبحث دوم: رهنمودهای بین المللی در مورد حق بر تغذیه	
۱۱۴	مبحث سوم: بیانیه فائو در مورد بیوتکنولوژی	
۱۱۵	گفتار دوم: تشکیل جلسات بین المللی در خصوص حق بر تغذیه	
۱۱۵	مبحث اول: تشکیل اولین مجمع جهانی غذا	
۱۱۵	مبحث دوم: برگزاری کنفرانسها	
۱۱۸	مبحث سوم: تشکیل کمیسیونها	
۱۱۸	بند اول: کمیسیون کدکس مواد غذایی	
۱۱۹	بند دوم: کمیسیون منابع ژنتیک برای غذا و کشاورزی	
۱۱۹	گفتار سوم: فعالیت در حوزه امنیت غذایی؛ کمیته فائو در مورد امنیت جهانی غذا	
۱۲۲		نتیجه گیری
۱۲۵		فهرست منابع

پیشگفتار

امروزه دنیای ما درگیر بحرانی است که بیش از هر بلای دیگری، در خاموشی چندین برابر بزرگترین جنگها قربانی گرفته و می گیرد. گرسنگی، بلای خاموش عصر ما است. حتی تصور این امر برای بسیاری مشکل است که در دنیایی که عده ای روزگار خود را با پیشرفته ترین تکنولوژیها می گذرانند، کسی سربر بالین گذارد و به دلیل بی غذایی صبح فردا را نبیند. بنا بر آمار سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (فائو)^۱، بیش از یک میلیارد نفر در جهان دچار سوء تغذیه هستند و بیش از ۲ میلیارد نفر از فقدان ویتامین های اساسی و مواد معدنی در تغذیه شان رنج می برند. نزدیک به ۶ میلیون کودک از سوء تغذیه یا بیماری های مرتبط با آن سالیانه از بین می روند در حالی که حدود نیمی از تمامی این مرگ و میرها قابل پیشگیری است. اکثریت آنهايي که از گرسنگی و سوء تغذیه رنج می برند، افراد خرده مالک یا بی خانمان هستند و بسیاری از آنها زنان و دخترانی می باشند که در نواحی روستایی بدون دسترسی به منابع تولیدی زندگی می کنند. اگر چه ممکن است تصور بسیاری از افراد این گونه باشد که مرگ و میرها عموماً در اثر گرسنگی در زمانهای قحطی و درگیری رخ می دهد، اما حقیقت اینجا است که فقط حدود ۱۰ درصد این مرگ و میرها در نتیجه درگیریهای نظامی، بلایای طبیعی یا شرایط استثنائی جوی است، ۹۰ درصد دیگر قربانیان، دچار فقدان طولانی مدت غذای کافی هستند.

مبارزه با گرسنگی چیزی بیش از یک وظیفه اخلاقی است. این وظیفه دولتها، سازمانهای بین المللی، سازمانهای غیر دولتی و حتی افراد جامعه است که در حل این معضل تلخ بکوشند. می توان اسنادی را در سطح بین المللی و منطقه ای نام برد که حق افراد بر تغذیه را در بر گرفته اند، اما اغلب این اسناد چنان سطحی و مختصر از کنار آن گذشته اند که گویی صحبت از حقی است که در درجه چندم اهمیت قرار دارد و نه انگار که چنین آمارهای دهشتناکی از مرگ انسانها پیش روی ما است. در کنار این اسناد، البته، سازمانها و اسناد دیگری نیز

¹ . The United Nations Food and Agriculture Organization (FAO)

وجود دارند که به دنبال رفع گرسنگی و سوء تغذیه از جهان برآمده اند. در سطح داخلی نیز این حق، در قوانین جاری تعداد اندکی از کشورها دارای اهمیت محسوب شده است. اینها کشورهایی هستند که غالباً به طور مستقیم و فاحش با قحطی و بی غذایی مواجهند. در مواردی نیز همچون کشور ما، در قوانین اساسی ذکر آن رفته است. چنین کشورهایی اغلب از آن دسته هستند که بیشتر با سوء تغذیه و کمبود مواد مغذی در تغذیه مواجهند تا بی غذایی. مطالعه این اسناد می تواند در حوزه این پژوهش مفید واقع شود.

مساله دیگری که ذهن را به خود مشغول می کند، آن است که در دنیایی که شاهد پیشرفتهای چشمگیر در علوم و تکنولوژیهای حاصل از تحقیقات و پژوهشهایی هستیم که هزینه های هنگفتی را به خود اختصاص می دهند، اصولاً تا چه حد ظرفیت این را دارد که از آمار گرسنگان جهان بکاهد و تا چه حد در مبارزه با گرسنگی و کمک به افزایش محصولات کشاورزی کاربرد دارند. از جمله این تکنولوژیها، بیوتکنولوژی است که کاربردهای فراوان در کشاورزی دارد، اما مسائلی در نتیجه کاربرد آن وجود دارد که بررسی آنها در حوزه حق بر تغذیه ضروری است. بنابراین در فصل آتی به تبیین مسائلی که در این پژوهش مورد نظر است، می پردازم.

کلیات تحقیق:

الف: بیان مسئله

همانطور که گفته شد بسیاری از افراد خصوصاً در جوامع فقیر، با کمبود مواد غذایی و عدم دسترسی به آن مواجه اند. ادامه روند فعلی رشد جمعیت در جهان منجر به عمیق تر شدن فقر و گرسنگی در آینده خواهد شد، لذا در تلاش برای رفع آن فوت هر ثانیه خسارتی به بار می آورد که جبران آن مشکل می نماید، چرا که جان میلیونها انسان هم اکنون نیز در معرض خطر قرار دارد.

انسانها به میزان و کیفیتی از غذا احتیاج دارند که برای فعالیت و توسعه انسانی مورد نیاز است نه صرف بقا. حق بر تغذیه شامل حق بر داشتن غذای سالم، مطمئن و مقوی و سیستمی می شود که از سلامت انسانها حمایت کند. بنابراین رفع سوء تغذیه و کمبود مواد مغذی در برنامه غذایی مردم نیز دارای اهمیت است. به این دلیل باید در مسیر ریشه کنی گرسنگی در جهان به دنبال روشهایی بود که علاوه بر افزایش تولید محصول، کیفیت مواد غذایی را نیز بهبود بخشند. این مساله ذهن را به سمت علوم و تکنولوژیهای جدیدی رهنمون می سازد که در کشاورزی کاربردهای بهینه دارند، از جمله مهمترین آنها بیوتکنولوژی است.

روش های مهندسی ژنتیک و بیوتکنولوژی گیاهی می تواند، گونه هایی از محصولات جدید را، حتی در خاکهای نامرغوب و نامساعد پرورش دهد؛ همچنین بذرهایی مقاوم به ویروس و آفات گیاهی می توانند، کاربرد سموم و مواد شیمیایی را محدود ساخته و بازدهی محصولات را افزایش بخشند. استفاده از آنزیم ها در تولید مواد شیرین کننده تولیدات غذایی انسان، تولید غذا از توده های میکروبی، اصلاح مستقیم مواد غذایی و یا استفاده از مواد افزودنی به غذاها برای دستیابی به ترکیبهای مطلوب که ضرورتی اجتناب ناپذیر برای پاسخگویی به نیازهای غذایی جمعیت روبه رشد جهان است، در حوزه تغذیه بسیار مفیدند. شناسایی تقلبات تولید کنندگان محصولات

غذایی با استفاده از بیوتکنولوژی نیز از کاربردهای نوین این علم است. همچنین این فن آوری در جهت تشخیص دامهای سالمتر، افزایش میزان تولید شیر و گوشت، افزایش میزان بهره وری، روشهای جدید لقاح خارج از رحم و استفاده از تکنیک انتقال ژن، تولید فرآورده های بیولوژیک و کنترل بیماریها و کنترل انگلهای دامی و تولید واکسن علیه انگلهای دامی کاربرد دارد.

بررسی نقش بیوتکنولوژی در راستای حق بر تغذیه، از منظری دیگر شامل پرسش در مورد این موضوع می شود که چگونه سیاستهای غذایی و کشاورزی، زندگی و حقوق افراد را متاثر می سازند و چه تأثیری بر زندگی انسانهای گرسنه و خانواده های کشاورز دارند. کشاورزان حق دارند که در تصمیمات مربوط به سیاستها و سیستم غذایی شرکت کنند چرا که نابودی کشاورزی این خانواده ها به گرسنگان جهان خواهد افزود.

دستاوردهای بیوتکنولوژی در حوزه محصولات غذایی باعث ایجاد، حفظ و ارتقاء کیفیت و کمیت محصولات غذایی متنوع در جهان شده اند. باید بررسی کرد که آیا حقیقتاً گسترش بیوتکنولوژی، روشی برای مبارزه با فقر و کاهش منابع در جهان محسوب می شود یا خیر چرا که علی رغم تمام کاربردهای مثبت ذکر شده برای این فن آوری نباید از جنبه های منفی که دانشمندان، محققین و متفکرین در حوزه های مختلف اجتماعی، اقتصادی، زیستی و سلامت انسانی در استفاده از این علم مطرح نموده اند ساده عبور کرد. تداوم بی عدالتیهای احتمالی در کشاورزی مدرن و به خطر افتادن امرار معاش کشاورزان در کشورهای در حال توسعه، تبعیض ژنتیکی افراد و تغییر برنامه های ژنتیکی بدون هدف درمانی، خسارت به موجودات مفید و از میان رفتن حاصلخیزی خاک، آلودگی ژنتیکی (ایجاد ابر حشرات و ابر علفها)، تأثیر بر روی سلامتی حیوانات، بروز آلرژیهای غذایی، کاهش کیفیت مواد غذایی، افزایش ابتلا به سرطان، مقاومت به آنتی بیوتیکها و تولید متابولیستها و پروتئینهای سمی از جمله مسائلی هستند که باید به موازات پیشرفت علم بیوتکنولوژی مورد توجه قرار گیرند. آنچه در این مطالعه دارای اهمیت است این مساله است که، اگر صرف تغییرات ژنتیکی در منابع

بتوان محصولات بدست آمده را در سایه حقوق مالکیت معنوی مشمول حقوق انحصاری قرار داد، این جریان باعث به خطر افتادن منابع ژنتیک کشورهای درحال توسعه و حفظ انحصارات در دست کشورهای ثروتمند خواهد شد و به این طریق امنیت بهداشتی و غذایی میلیاردها انسان به خطر خواهد افتاد. کشورهای صاحب سرمایه و فن آوریهای پیشرفته که قبل از هرچیز در پی برگشت سرمایه و سود منافع مورد انتظار خود هستند این انتظار را از طریق ایجاد حقوق انحصاری برای نوآوریها، ابتکارات، خلاقیتها و دستاوردهای نوین از طریق سازو کار مالکیت معنوی برآورده می سازند. اعطای حقوق انحصاری اعم از حق اختراع یا حقوق پدیدآورندگان از یک سو به دلیل خطیر بودن و احتمال بروز خسارتهای جبران ناپذیر برای جامعه بشری از طریق فرآورده ها و محصولات یا فرآیندهای حاصل از بیوتکنولوژی، و از سوی دیگر به دلیل تأمین منابع ژنتیک گیاهی و حیوانی کشورهای درحال توسعه از کشورهای در حال توسعه، به وسیله شرکتهای بزرگ چندملیتی بدون در نظر گرفتن حقوق کشورهای یاد شده با مشکل مواجه بوده است.

تکنیکهای نوین مورد استفاده در تولید محصولات تغییر یافته ژنتیکی تحت عنوان بیوتکنولوژی مدرن و قوانین حمایت کننده آنها تحت عنوان حقوق مالکیت معنوی، در معاهدات و رهنمودهای بین المللی مورد توجه قرار گرفته که از جمله موارد مربوط به موضوع بحث حاضر تفاهم نامه ایمنی زیستی و پروتکل کارتاگنا (۲۰۰۲) کنوانسیون تنوع زیستی (۲۰۰۰) اصول تحلیل خطر مواد غذایی حاصل از بیوتکنولوژی مدرن (۲۰۰۳) و... را می توان ذکر کرد. همچنین در سالهای اخیر سازمانهای بسیاری در سطح بین المللی و منطقه ای در زمینه کاربرد علم بیوتکنولوژی در جهت برآورده شدن حق بر تغذیه به فعالیت پرداخته اند. سازمان خواروبار و کشاورزی ملل متحد (FAO)، سازمان کشورهای آمریکایی و مرجع امنیت غذایی اروپایی از جمله این سازمانها هستند. نظر به هدف خاص سازمان فائو که مبارزه با گرسنگی در جهان است و توجه ویژه آن سازمان به موضوع مورد بحث در طرحها، کنفرانسها و اسناد خود، از جمله طرح امنیت زیستی در آفریقا، کنفرانس بیوتکنولوژی کشاورزی در کشورهای درحال توسعه (که درخصوص ارتباط تغییرات آب و هوایی و امنیت غذایی نیز بحث نموده

است) و همچنین معاهده بین المللی راجع به منابع ژنتیک گیاهی برای غذا و کشاورزی با هدف تضمین امنیت غذایی، عملکرد سازمان خواروبار و کشاورزی ملل متحد در جهت پاسخگویی به مسائل مورد طرح در این پژوهش مورد بررسی قرار می گیرد.

پس از مطالعه در باب مفهوم حق بر تغذیه و شناخت آن از جنبه های مختلف، در این زمینه می توان به سوالاتی از این دست پرداخت که آیا حصول پیشرفت در علم بیوتکنولوژی، از طریق تولید غذاها و داروهای ارزان به یاری مردم فقیر می آید و یا بالعکس، از طریق حقوق مالکیت معنوی و کاهش تنوع زیستی سبب رکود اقتصاد ملتهای فقیر و در نتیجه رشد قیمت مواد غذایی و ادامه یافتن سوءتغذیه می گردد؟ جهت گیری فعالیتهای سازمان فائو نیز می تواند در دستیابی به پاسخ مناسب یاری رسان باشد. بنابراین سوالات و پیش فرض های تحقیق مطرح می گردد.

ب: سوالات و پیش فرضهای تحقیق

سوال ۱:

آیا استفاده از بیوتکنولوژی در حوزه تغذیه سبب اجرای مناسب تر حق بر تغذیه و ایجاد امنیت غذایی می گردد؟

سوال ۲:

آیا عملکرد سازمان جهانی خواروبار و کشاورزی ملل متحد بر نقش مثبت بیوتکنولوژی در رهایی انسانها از گرسنگی و فقر دلالت دارد؟

پیش فرض: ۱

استفاده نظام مند و تحت نظارت از بیوتکنولوژی در اجرای مناسب تر حق بر تغذیه و ایجاد امنیت غذایی تأثیر مثبت دارد.

پیش فرض: ۲

عملکرد سازمان جهانی خواروبار و کشاورزی ملل متحد نشانگر نقش مثبت بیوتکنولوژی در رهایی انسانها از گرسنگی و فقر است.

پ: سوابق تحقیق:

در خصوص جنبه های حقوقی و اخلاقی بیوتکنولوژی مقالات و پژوهشهایی از سوی حقوقدانان کشور ما صورت گرفته که از آن جمله می توان به مقالاتی همچون بیوتکنولوژی و انسان به تالیف دکتر محمد راسخ بیوتکنولوژی در آئینه فلسفه اخلاق به تالیف دکتر سید محمد قاری سید فاطمی و شبیه سازی درمانی و حق بر سلامتی در قلمرو حقوق بین الملل بشر به تالیف دکتر سید قاسم زمانی اشاره کرد. لکن هیچیک از این پژوهشهای ارزشمند به طور ویژه اختصاص به نقش علم بیوتکنولوژی در برآورده شدن حق بر تغذیه نداشته است. در این حوزه در خارج از کشور ما تحقیقات گسترده ای صورت گرفته بعنوان مثال در قاره آفریقا که گرسنگی از معضلات عمده گریبانگیر آن جوامع است مدتهاست که در این حوزه فعالیت و مطالعه صورت می گیرد نمونه آن گزارشی است با عنوان بیوتکنولوژی و حقوق بشرنوشته سولمون بناتار که بوسیله دانشگاه کیپ تاون منتشر شده است. گزارشگران ویژه ملل متحد در خصوص حق بر تغذیه نیز به مطالعه این موضوع پرداخته اند. از جمله دیگر تحقیقات صورت گرفته می توان به مقاله ای با عنوان بیوتکنولوژی کشاورزی و حق بر تغذیه نوشته کرسستین مچلم و تری رینی اشاره کرد. اینها فقط مثالهایی از این دست تحقیقات هستند چرا که دامنه

گسترده ای از تحقیقات در رابطه با بیوتکنولوژی های مربوط به حق بر تغذیه در خارج از کشور صورت گرفته است. سازمانهای تحقیقاتی تخصصی در این حوزه نیز فعال هستند که گروه مشاور درخصوص تحقیقات بین المللی کشاورزی^۲ و موسسه تحقیقات بین المللی سیاست غذایی^۳ از جمله آن هستند.

ت: اهداف تحقیق:

با توجه به این نکته که از جمله حوزه های علم حقوق، براساس تئوری خطر، جایی است که انسان احساس خطر نماید، خصوصا در جایی که انسان خود پیشگام آن بوده، لزوم دخالت علم حقوق در حوزه پر مخاطره بیوتکنولوژی و کاربرد آن در رهایی انسانها از گرسنگی را می توان استنباط نمود. تا با نظام مند کردن کاربرد آن از سوءاستفاده های احتمالی تا حد امکان جلوگیری شود. نکاتی که در خصوص تأثیر بکارگیری بیوتکنولوژی در روشهای کشاورزی و زندگی خانوارهای کشاورز و نیز استفاده کشورهای توسعه یافته از منابع کشورهای درحال توسعه برای دستیابی به تکنولوژیهای جدید ذکر شد نیاز به مذاقه در این بحث را پررنگتر می نماید. همچنین حقوق انحصاری ناشی از مالکیت معنوی که تکنولوژیهای نوین را به ابزاری در دست کشورهای توسعه یافته تبدیل می کند این بحث را مطرح می نماید که با توجه به نیاز روزافزون کشورهای در حال توسعه به منابع غذایی، آیا استفاده از بیوتکنولوژی با توجه به شرایط ذکر شده، راه حل مناسبی است یا خیر.

^۲. اهداف این گروه عبارتند از ترویج امنیت غذایی و کاهش فقر در کشورهای درحال توسعه از طریق تحقیقات، مشارکت، ظرفیت سازی و سیاست حمایتی و ارتقا توسعه پایدار کشاورزی مبتنی بر مدیریت صحیح محیط زیستی منابع طبیعی.

^۳. the International Food Policy Research Institute (IFPRI)

ث: روش تحقیقی:

روش به کار رفته در تحقیق حاضر روشی تحلیلی است که با استفاده از اطلاعات و داده های گردآوری شده از طریق کتابخانه ای و فیش برداری، در کنار استفاده از اینترنت، به مطالعه موضوع مورد پژوهش پرداخته شده است.

ج: تعریف مفاهیم

۱- حق بر تغذیه:

تعریف حق بر تغذیه موضوعی مورد بحث است. این حق در ماده ۱۱ کنوانسیون ۱۹۶۶ حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی از جمله حقوق دانسته شده که برای دستیابی هر فرد به معیارهای مناسب زندگی لازم است. تعریف ذیل تعریفی است که گزارشگر ویژه تغذیه ملل متحد از این حق بیان داشته: « حق بر تغذیه حق بر داشتن غذای متعارف، دائمی و در دسترس، چه مستقیم و چه از طریق خریدهای مالی است که مناسب و کافی بوده و در تطابق با عرفهای فرهنگی مردمی که مصرف کنندگان به آن تعلق دارند، باشد و حقی است که رضایتبخشی و شان زندگی مردم را از لحاظ جسمی و روحی و فردی و جمعی تأمین می نماید.»

۲- بیوتکنولوژی:

بیوتکنولوژی هر نوع کاربرد سیستم های زنده در تولید و فرایندهای مورد نظر بشراست. این فن آوری در واقع بکارگیری روشهای علمی و فنی برای تولید محصولات کشاورزی، صنایع غذایی، دارویی، پزشکی و... با کیفیتی بالاتر و محصول بیشتر از طریق ایجاد تغییرات ژنتیکی است. واژه بیوتکنولوژی نخستین بار در سال ۱۹۱۹ توسط شخصی به نام کارل ارکی^۴ به مفهوم کاربرد علوم زیستی و اثر متقابل آن ها در فناوری های

⁴ . Karl Ereky

ساخت بشر به کار برده شد. به طور کلی هر گونه فعالیت هوشمندانه بشر درخلق، بهبود و عرضه محصولات گوناگون با استفاده از موجودات زنده مخصوصاً از طریق دستکاری ژنتیکی آنها در سطح مولکولی، در حوزه بیوتکنولوژی قرار می گیرد.

۳- ارگانسیم^۵

ارگانسیم به معنای یک سامانه زنده و پیچیده، از اعضای است که با تأثیر بر یکدیگر، امکان سازگاری با محیط و تضمین بقا و پایداری کل آن موجود زنده (جاندار) را فراهم می کنند.

۴- میکرو ارگانسیم^۶

میکروارگانسیمها موجودات ریز میکروسکوپی هستند که طول آنها کمتر از یک میلیمتر است و با چشم غیر مسلح دیده نمی شوند. میکروارگانسیمها با وجود تشکیلات و ساختمان سلولی تقریباً ساده، دارای همان فعالیتهای اساسی فیزیولوژیکی هستند که در موجودات عالی با ساختمان چند سلولی دیده می شود، نظیر مصرف غذا و تولید انرژی.

۵- دی ان ای نوترکیب:

(DNA) نوترکیب یا (rdNA) عبارت است از مولکولهایی که در خارج از سلولهای زنده بوسیله الحاق و اتصال قطعه ای از DNA طبیعی یا ساختگی به مولکولهای DNA ساخته شده است و می تواند در سلول زنده همانندسازی کند. بعد از شروع تکنولوژی ساختن DNA نوترکیب، دانشمندان نگرانند که، DNA نوترکیبی که مصنوعاً ساخته شده در صورت استفاده شدن ناصحیح یا آزادشدن در محیط می تواند خطرات زیستی غیرقابل پیش بینی ایجاد کند.

⁵ . Organism

⁶ . Micro Organism

۶-ژن:۷

ژن‌ها واحد وراثت هستند. آرایش ژنتیکی یک موجود زنده (ترکیب ژنهای آن)، تعیین کننده مشخصات آن، مانند رنگ چشمهای یک جانور یا بوی گل یک گیاه، است. بیشتر ژنها اطلاعات مربوط به ساخت پروتئینها را در بر دارند و معمولاً در توالیهای مولکول دی‌ان‌ای ذخیره می‌شوند.

۷-علم ژنتیک:

علم ژنتیک یکی از شاخه‌های علوم زیستی است. بوسیله قوانین و مفاهیم موجود در این علم می‌توانیم به تشابه یا عدم تشابه دو موجود نسبت به یکدیگر پی ببریم و بدانیم که چطور و چرا چنین تشابه و یا عدم تشابه در داخل یک جامعه گیاهی و یا جامعه جانوری، بوجود آمده است. علم ژنتیک علم انتقال اطلاعات بیولوژیکی از یک سلول به سلول دیگر، از والد به نوزاد و بنابراین از یک نسل به نسل بعد است. ژنتیک با چگونگی این انتقالات که مبنای اختلالات و تشابهات موجود در ارگانیسم‌ها است، سروکار دارد و در مورد سرشت فیزیکی و شیمیایی این اطلاعات نیز صحبت می‌کند.

چ: مشکلات و تنگناهای تحقیق:

اولین مشکلی که در کشورهای در حال توسعه همچون کشور ما در بدو راه تحقیق مانع ایجاد می‌کند، عدم دسترسی به منابع جدید و به روز است. جدید بودن موضوع بیوتکنولوژی در کشور و تازه بودن راه تحقیق در علم بیوتکنولوژی کشاورزی نیز قابل توجه است. این مسائل ناچار نگارنده را به استفاده از منابع به زبان اصلی آنها رهنمون ساخت که مرحله ای زمان بر را به خود اختصاص می‌داد. ترکیبی بودن علم بیوتکنولوژی از

مجموعه ای از علوم همچون زیست شناسی، شیمی و... نیز بر دشواری راهیابی به جزئیات این فن آوری پیچیده می افزود.

ح: سازمان دهی پژوهش

پس از بیان کلیات تحقیق، پژوهش در دو فصل ارائه می گردد. در فصل اول، حق بر تغذیه، مفهوم، ماهیت و نقض آن مورد مطالعه قرار می گیرند. همچنین تعهدات دولتها در جهت تحقق آن و نیز جنبه های دیگر مرتبط با این حق تشریح می گردد. در فصل دوم، مفهوم دیگر این پژوهش یعنی بیوتکنولوژی مطرح شده و به بیان اهمیت و کاربرد آن در حوزه حق بر تغذیه پرداخته می شود. همچنین نگرانیهای موجود بر اثر کاربرد این علم نوین نیز مورد بحث قرار می گیرد. در این بخش باب دیگری از علم حقوق با عنوان حقوق مالکیت معنوی باز می گردد و تفاوت دیدگاهها و تضاد منافع در اعمال این حقوق در ارتباط با بیوتکنولوژی، از جانب کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته، تشریح می شود. در این فصل جنبه هایی از فعالیت سازمان خواروبار و کشاورزی ملل متحد نیز در ارتباط با موضوع این پژوهش، به عنوان نمونه ای بین المللی، ذکر می شود تا نهایتاً به نتیجه گیری از مطالب طرح شده پرداخته شود.